

Fejlődő régiók, célkitűzések, kilátások

Dr. Szilágyi György,
a közgazdaság-tudomány
doktora,
Laureatus Academiae
E-mail: szileiler@t-online.hu

A tanulmány folytatása a szerző 2007-ben publikált írásának az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Célok-ról (Szilágyi [2007]). Módszertani bevezetőjében azokat a becslési eljárásokat tárgyalja, amelyekre a fejlődő országok statisztikájában fellelhető adathiányok vagy megbízhatósági korlátok kényszerítik az adat-előállítókat. A nyolc fejlesztési célkitűzés közül a cikk az egész rendszer „zászlóshajójának” tekinthető célt, a súlyos szegénység és éhség eltüntetését emeli ki és elemzi hét indikátor felhasználásával. A témával foglalkozó ENSZ-csúcs következtetései szerint a 2015-re vonatkozó előirányzat, ha nehézségek árán is, de teljesíthető, nem csak e cikkben elemzett célkitűzés, hanem az egész program tekintetében is.

TÁRGYSZÓ:
Nemzetközi elemzések, összehasonlítások.
A hivatalos statisztika működése.

A XXI. század első évtizedében kitört világgazdasági válság különös erővel sújtja a – közkeletű kifejezéssel élve – fejlődő régiókat. Ezeknek a régióknak a gazdasága az elsők között érzi meg a válságjeleket és -hatásokat, nem utolsósorban a tartalékok szűkössége miatt. Az őket segítő fejlett világ pedig a támogatások mérséklésére vagy megvonására kényszerül. Ez a folyamat világosan jut kifejezésre egy világméretű akciósorozatnak, az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céloknak (Millennium Development Goals) alakulásában. Mintegy három évvel ezelőtt foglalkoztam a *Statisztikai Szemle* hasábjain evvel a programmal, különösen annak statisztikai vonatkozásaival (Szilágyi [2007]). Ezúttal éppen azért térek rá vissza, mert az akkor bemutatottakhoz képest számottevően változott a helyzet. Mint az ENSZ gazdasági és szociális ügyekben illetékes főtitkárhelyettese Sha Zukang írja: „A célok megvalósítását a lelassult – vagy éppen negatív – gazdasági növekedés, a források csökkenése, a fejlődő országok kevesebb kereskedelmi lehetősége és a donor országokból származó segítség mérséklődése fenyegeti. Ugyanakkor a klímaváltozás hatásai egyre nyilvánvalóbbak, gazdag és szegény országokat érintenek a pusztítás veszélyével. Ma, jobban mint bármikor, a Millenniumi Célokban megtestesülő globális partnerség építésének kell irányítania közös tevékenységünket” (UN [2009a]).

2000-ben történt meghirdetése óta, a Millenniumi Célok dokumentuma társadalmi és gazdasági jelentősége mellett mint statisztikai rendszer is magas rangot vívott ki magának. (A kezdeteknél a magyar KSH is jelentős mértékben hozzá járult a keretek felépítéséhez.) Sokan a célkitűzések indikátoraiban látják a statisztika új és kívánatos orientációját is, amely többek közt a humán oldal hangsúlyozásában jut kifejezésre. Evvel az igénnyel foglalkozott például az OECD 2007-ben rendezett Statisztikai Világfóruma, amely része „A társadalmak fejlődésének mérése” elnevezésű akciósorozatnak. A Világforum sokoldalú vitáinak mintegy végterméke és összefoglalása egy Deklaráció, amely foglalkozik a Millenniumi Célokkal és annak indikátorrendszerével, mintául állítva a statisztika fejlesztése elé: „...konszenzus alakult ki a társadalmi fejlődés kvantifikációjának szükségességében ... túllépve a konvencionális gazdasági méréseken. Az ENSZ indikátorrendszere, amely a Millenniumi Fejlesztési Célok előrehaladását méri, ebben az irányban haladó lépés.” Majd másutt: „Szükség van a statisztikai kapacitás kiépítését szolgáló beruházásokra, különösen a fejlődő országokban, hogy mérni lehessen a haladást az olyan nemzetközi célkitűzések felé, mint amilyenek a Fejlesztési Célok.” (OECD [2007]). A hazai érdeklődésre jellemző, hogy a Magyar ENSZ Társaság 2008-ban „Globális kihívások, Millenniumi Fejlesztési Célok és Magyarország” címen „ENSZ Akadémiát” rendezett (Gömbs [2008]).

A Fejlesztési Célok megvalósításához vezető folyamatok állásának tárgyalása előtt szükségesnek látszik ezek statisztikai módszertani, adatkezelési eljárásainak és nehézségeinek bemutatása. Ehhez sok és sokféle dokumentum áll rendelkezésre. Olykor azonban nem éppen könnyű az eligazodás közöttük, főleg a kisebb-nagyobb inkonzisztenciák miatt. A fő mondanivalót, a helyzetkép kialakítását ezek nem akadályozzák, de zavarják. Érdemes tehát áttekinteni a mérés sajátosságait.

1. A statisztikai keretek

A célok megvalósulásának mérésére háromszintű rendszer szolgál; mindenekelőtt a már jól ismert nyolc Cél (Goals), amely az ENSZ 2000-ben elfogadott Millenniumi Nyilatkozatán alapul.

1. A súlyos szegénység és éhség eltüntetése
2. Mindenkire kiterjedő alsó fokú oktatás
3. A nemek közötti egyenlőség és a nők helyzetének javítása
4. A gyermekhalandóság csökkentése
5. Az anyák egészségének javítása
6. Küzdelem a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen
7. A környezet fenntarthatósága
8. Globális partneri viszonyok a fejlesztés érdekében

Ezek a Célok még nem alkalmasak kvantifikációra, szükség van tartalmi részletezésükre és számszerű közelítésükre. Mindezt valamivel részletesebb „célok” (targets) szolgálják. Így például a környezetre vonatkozó célnak (7. A környezet fenntarthatósága) egyik feladata a fenntartható fejlődés integrálása az országok fejlesztési programjaiba. Ez azonban még mindig nem igazán kvantifikálható kategória, ezért további részletezésre (illetve közelítésre) van szükség, és ebben a harmadik lépcsőben jelennek meg a konkrét indikátorok, példánk esetében ilyen „A széndioxid-kibocsátás”.

E három szint (célok – feladatok – indikátorok) közül azonban csak az első – ma-guknak a Millenniumi Céloknak a nyolc tétele – van „kőbe vésve”. A másik kettő (a feladatoké és az indikátoroké) a statisztikai lehetőségek és metodikai megfontolások függvényében időről időre változik. Úgyszólván nincs két dokumentum – például az ENSZ Statisztikai Bizottsága elé, az előrehaladásról, a szervezésről és a módszerekről szóló évenként betérjesztett különböző munkaanyagok, – amely e tekintetben egyforma lenne. Az egyik indikátor például hosszú ideig „a napi 1 dollár alatt élők

aránya a lakosságban” volt, újabban egyes dokumentumokban 1,25 dollár jelenik meg (bizonyára az infláció hatására). Ez a változékonyság vonatkozik a feladatok és az indikátorok számára is; azt mondhatjuk, hogy a feladatok száma 18-21, az indikátoroké 48-60 között változik.

A Millenniumi Célok statisztikájának részletes kidolgozását az ENSZ Statisztikai Bizottsága egy különböző nemzetközi szakmai szervezetekből álló munkacsoportra (Inter-Agency and Expert Group-ra) bízta. Ez a munkacsoport igen sok irányból közelíti meg a kívánt célt, az országok és az indikátorok minél szélesebb körére vonatkozó adatok összegyűjtését, ha kell „előállítását” és összehasonlíthatóvá tételét. E tennivalók ellátása megoszlik a munkacsoport és az ENSZ Statisztikai Divíziója között. A 2000-ben megindult akciósorozat az utóbbi években figyelemreméltó fordulatot vett. A tizenöt éves szakasz első éveiben a munkacsoport, felismerve a fejlődő és különösen a gyengén fejlett országok statisztikájának mind az adatok létezése, mind a meglévők nemzetközi összehasonlíthatósága tekintetében fennálló hiányosságait, maga látott hozzá az adat-előállításához, különböző közelítések alkalmazásával (ezek módoszatairól rövidesen szó lesz). Bár ez a munkaszervezés sem nélkülözte az országok statisztikai szolgálatának közreműködését, az ENSZ Statisztikai Bizottsága szükségesnek és lehetségesnek látta a nemzeti statisztikai intézmények erőteljesebb bevonását az adat-előállításba. Ily módon az országok indítékot kaptak nemzeti statisztikájuk bővítésére, nemzetközileg összehasonlíthatóvá tételére, szélesebb értelemben a nemzeti statisztika általános gazdagítására. Ezt a folyamatot némileg nehezíti, hogy a szóban forgó országok nagy részében a statisztika – noha mindegyikben létezik valamilyen statisztikai intézmény – kevésbé centralizált, mint a fejlett világban. Így igen nagy az adminisztratív forrásokból származó adatok aránya. Ezek az adatok általában kevésbé felelnek meg a statisztikai követelményeknek, még kevésbé a nemzetközi standardoknak. Így aztán a nemzetközi szervezetek az országok belső adatkoordinációjában is közreműködnek.

A munkacsoport dokumentuma (*UN* [2009b]) 163 fejlődő és gyengén fejlett ország, illetve terület (a továbbiakban fejlődő ország) összehasonlításának eljárásait írja le. Ezek az országok nyolc földrajzi régióba tartoznak. (Lásd az 1. táblázatot.)

A fejlődő országoktól származó adatok bevonása a nemzetközi összehasonlításba – mint láttuk – lassú és akadályokkal tarkított folyamat. Jelenleg nem vagy csak kivételes esetben lehet számítani teljes idősorokra. Már az is előrehaladás, ha valamilyen ország egynél több időszakra képes a rendszerbe beépíthető adatot előállítani. Ennek illusztrálását szolgálja a 2. táblázat, amely bemutatja, hogy indikátorokként hány ország produkál legalább két időszakra vonatkozó eredményt.

Tévedések elkerülése végett: a táblázatban nem 2003-ra és 2009-re vonatkozó, hanem 2003-ban és 2009-ben rendelkezésre álló indikátorok számáról van szó. Így is világos az a pozitív elmozdulás, amely 2003 és 2009 között végbement. Hiszen például 2003-ban még csak négy ország produkált tizenöttnél több indikátorra vonatkozó

adatot, hat évvel később már száztizennyolc, az országok 72 százaléka. Ebben kifejezésre jut az a törekvés, amely az ENSZ Statisztikai Bizottságának kezdeményezésére az adatkezelés politikájában az utóbbi évek során megnyilvánul.

1. táblázat

A fejlődő országok száma régiók szerint

Régiók	Országok száma
Szubszaharai Afrika	50
Latin-Amerika és a Karib területek	46
Óceánia	20
Nyugat-Ázsia	15
Délkelet-Ázsia	11
Dél-Ázsia	9
Észak-Afrika	6
Kelet-Ázsia	6
<i>Összesen</i>	<i>163</i>

Megjegyzés. Ez az a kör, amelyet az ENSZ nomenklatúrája „Fejlődő régióknak” nevez és amelyre nézve módszertani és megbízhatósági információt közöl (UN [2009b]).

Forrás: Szilágyi [2007].

2. táblázat

*Legalább két időszakra vonatkozó adattal rendelkező országok száma
2003 júliusi és 2009 júliusi állapot szerint*

Indikátorok száma amelyekre legalább két adat van	Országok száma	
	2003-ban	2009-ben
0 – 5	31	9
6 – 10	49	8
11 – 15	79	28
15 felett	4	118
<i>Összesen</i>	<i>163</i>	<i>163</i>

Forrás: UN [2009b].

Bizonyos illúziókat azonban félre kell tenni; az „országadat” nem mindig jelenti a nemzeti statisztikában rendelkezésre álló szám változtatás nélküli átvételét. Az összehasonlíthatóságot, az adatdefiníciónak való megfelelést nemegyszer a témában il-

letékes nemzetközi szervezet biztosítja, hozzáillesztve az országadatot a nemzetközi standardhoz. A közvetlen ország-adatoktól való megkülönböztetés érdekében ezeket „korrigált országadatoknak” nevezik a dokumentumok. Amikor még ennél is kevésbé lehet az ország-adatokra támaszkodni, akkor a munkacsoport igyekszik elfogadható becsléshez jutni, például más időszakokra vonatkozó számokból kiindulva, adminisztratív forrásokra támaszkodva stb. További lehetőség a modellezés, amikor nem létező adatokat a szóban forgó változóval korreláló más változókból kiindulva lehet becsülni.

A Millenniumi Célok jellemzésére szolgáló változók közt néhány olyan is akad, amelyek nem – vagy csak kivételesen – léteznek az országok statisztikájában, például a napi 1,00 (vagy 1,25) dollár alatt élők aránya. Ilyenkor a nemzetközi szervezetek „global monitoringnak” nevezett eljárással, az országok adatainak különböző kombinációja útján közelítik a kívánt értéket.

A 3. táblázatból látható, hogy ezek az eljárások és közelítések mekkora szerepet játszanak az adathalmaz összeállításában.

3. táblázat

Az indikátorok megoszlása előállításuk módszere szerint az országok többségében

Az adatok természete	Indikátorok száma
Országadat	27
Korrigált országadat	4
Becsült adat	11
Modellezéssel előállított adat	4
„Global monitoring”	6
Hiányzó adat	3
<i>Összesen</i>	55

Forrás: UN [2009b].

További kérdés, hogy az adatok milyen időszakra vonatkoznak. Az ENSZ évenkénti jelentésben számol be a célok teljesítéséről. Ezek az éves jelentések rendszerint a tárgyév közepén látnak napvilágot, tárgyévi adatokra tehát eleve nem számíthatunk. Az adat-összeállítás nehézségeiről eddig elmondottak nyomán az sem várható, hogy az adathalmaz az előző évi helyzetet tükrözze. Valójában az indikátorok mintegy 95 százaléka a 2005 és 2007 közötti évekre vonatkozik. (UN [2009b]. Ám vizsgálatunk tárgyát tekintve ez sem feltétlenül hátrány, mert láthatóvá válik, hogy a válság előbb éri el a szegény országokat, mint a gazdagokat (például a bevezetőben em-

lítottak következtében: az első válságjelek hatására a nemzetközi segélyek maradnak el vagy mérséklődnek.)

A statisztikai keretek áttekintése nyomán mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a nemzetközi összehasonlítások statisztikájának eddigi legnagyobb méretű vállalkozása bontakozik ki előttünk. Az országok száma meghaladja az eddig legtöbb országot felvonultató összehasonlítás, a Nemzetközi Összehasonlítási Program (International Comparison Program – ICP) résztvevőinek számát (145) (*World Bank* [2008], *Győrfi* [2009], *Szilágyi* [2009]). Ugyanakkor a millenniumi vállalkozás idősorokat is produkál (2000–2015), ami akkor is hatalmas teljesítmény, ha a 15 tagú intervallumnak nem minden évére, nem minden országra és nem minden indikátorra jelenik meg adat. Elismeréssel kell adóznunk az adathiányok és összehasonlíthatósági korlátok áthidalását szolgáló leleményes megoldásnak.

Másrészt viszont tisztában kell lennünk avval, hogy mindezek az erőfeszítések és újszerű megoldások sem tudtak teljes mértékben megbirkózni az említett adathiányok, összehasonlíthatósági korlátok stb. támasztotta nehézségek mindegyikével. Ha el akarjuk kerülni az illúziókat, akkor az eredményeket – az elismerés mellett – némi fenntartással kell kezelnünk. Mégis, a pozitívumokat és negatívumokat mérlegre téve, e mérleg nyelve a kedvező megítélés felé billen. (Az egész munka a Nobel-díjas *Richard Stone* – többek közt a Nemzeti Számlarendszer megalkotója – egyik tanulmányának címét juttatja eszünkbe: „Working with what we have” – „Avval dolgozunk, ami rendelkezésünkre áll”). Ennek a kettősségnek a tudatában fogadjuk az itt következő képet a Millenniumi Célkitűzések egyikének helyzetéről és várható teljesüléséről.

2. Számszerű illusztráció – A súlyos szegénység és éhség eltüntetése

A már említett 2007-ben megjelent tanulmányom sorra vette a nyolc célkitűzést, mindegyiket egy-egy indikátorral jellemezve. Ezúttal más illusztrációs formát választok, egyetlen célkitűzést emelek ki, nevezetesen az elsőt, „A súlyos szegénység és éhség eltüntetése” elnevezésűt, és ennek teljesülését (néhol nem teljesülését) valamennyi részletecél („target”) és indikátor részletezésében tárgyalom (már amennyire a rendelkezésre álló adatok engedik.) Ez a választás nem önkényes, hiszen ez a célkiűzés bizonyos mértékig emblematikus a rendszerben; a másik hét akár ennek részletezéséként, különböző oldalakról való megvilágításaként is felfogható. A célkitűzés elnevezésében a súlyos szegénységre és éhségre vonatkozó „eltüntetés” szóhasználat tulajdonképpen enyhe; az eredeti szöveg az „eradicate” kifejezést használja, amit szó szerint akár „kiirtásnak” vagy „gyökerestől való kitépésnek” is fordítható.

Az osztályozási rendszer e célkitűzésen belül három feladatot határoz meg:

1. A napi 1,25 dollár alatt élők arányának felére csökkentése 1990 és 2015 között.
2. Produktív és tisztos munka mindenki számára – nőket és fiatalokat is beleértve.
3. Az éhezők arányának felére csökkentése 1990 és 2015 között.

Amint e felsorolásból látható, a célkitűzések megvalósításának statisztikai bázis-éve 1990, noha a program időhorizontja a 2000 és 2015 közötti időszak.

A rendszer harmadik (indikátor-)szintjén már szembekerülünk a megvalósíthatóság korlátaival. A rendszer kilenc indikátort definiál a célkitűzés kvantifikálására, ám nem minden évre áll rendelkezésre adat régióra és indikátorra. Ha például a legkorábbi bázisadatként 1990 mellett 1991-et is elfogadjuk, akkor összesen hét változóval tudjuk leírni a célkitűzés teljesítésének állását. Az első és a harmadik feladat helyzetének jellemzésére két-két, a másodiké három indikátor adatai állnak rendelkezésre. A régiók sorrendje nem földrajzi elrendezést, hanem (Szubszaharai Afrikával kezdődő) egységes „szegénységi” sorrendet követ, amely az egész táblasorozaton végigvonul akkor is, ha ez a sorrend egy-egy indikátorra nem teljesen jellemző. A nyolc régió egyikéről, Óceániáról csak a második feladatra („produktív és tisztos munkára”) vonatkozóan vannak adataink. (Az itt következő adatok és verbális információk forrása UN [2010a] és [2010b]).

A 4., 5. és 6. táblázat egy-egy feladat teljesítésének mértékét mutatja be az indikátorokon keresztül. A táblázatok az utolsó rendelkezésre álló adat mellett megadják a bázisév óta történt változást. E változás időtartama a rendelkezésre álló adatok függvényében 15-18 év, jellege pedig a következő szimbólumok segítségével jut kifejezésre: *j* – javulás; *r* – romlás; *J* – az átlagnál nagyobb javulás; *R* – az átlagnál nagyobb romlás.

Ennek a két indikátornak az időszaka sajnos megszakad 2005-nél, de éppen ebből látható, hogy a válság előtt minden régióban javulás állt be. A fejlődő régiók átlagát tekintve a szegénységi rés 1990 és 2005 között a felére csökkent. A továbbiakat illetően csak különböző becslésekre támaszkodhatunk; ezek szerint a súlyos szegénységben élők száma 2009-ben mintegy ötven millióval nagyobb, mint a válság előtt várható volt. A napi 1,25 dollár alatt élők aránya még csökken az egész fejlődő világban, de lassabban, mint a válság előtt. Szubszaharai Afrikában és Dél-Ázsiában viszont emelkedik a szegények száma. A Világbank előrejelzése szerint a válság – szemben a válság nélküli scenárióval – további milliókat hagy súlyos szegénységben 2010 végén, főleg Szubszaharai Afrikában és Délkelet-Ázsiában. Más becslések viszont arra utalnak, hogy a régiók többsége 2015-re mégis teljesíti az indikátorral kifejezett elvárást. A szegénységi rés 2005 utáni alakulását jelző számítások szerint a szegénység „mélysége” – Nyugat-Ázsia kivételével – mérséklődött.

4. táblázat

Napi 1,25 dollár* alatt élők arányának felére csökkentése 1990 és 2005 között

Régiók	Napi 1,25 dollár alatt élők aránya az össznépeességéből (százalék)		Szegénységi rés**	
	2005	Változás 1990 óta	2005	Változás 1990 óta
Szubszaharai Afrika	51	<i>j</i>	21	<i>j</i>
Dél-Ázsia	39	<i>j</i>	10	<i>j</i>
Délkelet-Ázsia	19	<i>J</i>	4	<i>j</i>
Kelet-Ázsia	16	<i>J</i>	4	<i>J</i>
Nyugat-Ázsia	6	***	2	***
Latin-Amerika és a Karib területek	7	<i>j</i>	3	<i>j</i>
Észak-Afrika	3	<i>j</i>	1	<i>j</i>
Fejlődő régiók átlaga	27	-19****	8	-8****

* Vásárlóerő-paritáson.

** A „szegénységi rés” (poverty gap) azt mutatja, hogy a napi 1,25 dolláros küszöb alatt élők átlagjövedelme hány százalékkal alacsonyabb e küszöbértéknél.

*** Nyugat-Ázsia mindkét indikátor tekintetében kedvező helyzetben van, de a bázisévben még ennél is kedvezőbb volt. Megtévészto lett volna a változást nagymértékű „romlásként” feltüntetni.

**** Százalékpont.

5. táblázat

Mindenki számára produktív és tisztességes munka

Régiók	Foglalkoztatottak száma a lakosság százalékában		Napi 1,25 dollárnál kevesebből élő foglalkoztatottak az összes foglalkoztatott százalékában		Önálló és segítő családtagok száma az összes foglalkoztatott százalékában	
	2009	Változás 1991 óta	2009	Változás 1991 óta	2009	Változás 1991 óta
Szubszaharai Afrika	65	<i>j</i>	64	<i>j</i>	77	<i>j</i>
Óceánia	67	<i>j</i>	50	<i>j</i>	79	<i>j</i>
Dél-Ázsia	55	<i>r</i>	51	<i>j</i>	77	<i>j</i>
Délkelet-Ázsia	66	<i>r</i>	28	<i>J</i>	61	<i>j</i>
Kelet-Ázsia	70	<i>R</i>	13	<i>J</i>	53	<i>J</i>
Nyugat-Ázsia	44	<i>R</i>	12	<i>r</i>	29	<i>J</i>
Latin-Amerika és a Karib területek	60	<i>j</i>	9	<i>j</i>	32	<i>j</i>
Észak-Afrika	46	<i>j</i>	4	<i>j</i>	34	<i>j</i>
Fejlődő régiók átlaga	62	-3,5*	31	-25,6*	60	-9,0*
Világátlag	60	-1,8*	25	-18,1*	51	-4,8*

* Százalékpont.

A további feladatokhoz tartozó indikátorokról már aktuálisabb adataink vannak, bár a 2009. évi számok előzetesek. A második feladat a munka világába kalauzol. (Lásd az 5. táblázatot.)

A fejlődő országok átlagos foglalkoztatási aránya, nyilván a munkatermelékenységi különbségek következtében, „kénytelen” meghaladni a fejlett régiókéét. 1991 és 2009 között a fejlődő régiók felében nőtt, másik felében csökkent a foglalkoztatottság. A legkedvezőbb hányadot Kelet-Ázsia mutatja fel, amelyben félreismerhetetlen a kínai „gazdasági csoda” hatása (bár 1991-hez viszonyítva itt is csökkenés mutatkozik.) Számos ország vezetett be ösztönzőket a gazdasági tevékenység élénkítésére, illetve a visszaesés fékezésére, ezek azonban csak mérsékelhették, de nem állíthatták meg a munkaerőpiac romlását.

A másik két indikátor a munkaerő-piaci helyzet változásának következményeit mutatja; akár minőségi jelzőszámokként is felfoghatjuk ezeket az adatokat. Egyik a létminimum alatt keresők arányát, másik a munkahely elvesztésének következményeit világítja meg. A létminimum alattiak aránya egyértelmű negatív korrelációban van a régió fejlettségével. A másik indikátor esetében is felismerhető ez az összefüggés, de nem olyan következetességgel, mint az előbb említetté. Az 1991-es bázishoz viszonyítva kedvezők a változások, igazolva a Millenniumi Célok érdekében tett erőfeszítések sikerét. Ez a kedvező trend azonban az utolsó egy vagy két évben megfordult. Az önállók arányában a változás kismértékű, talán nem is szignifikáns, a napi egy dollár alatt élők esetében azonban figyelemreméltó, még hozzá úgy, hogy a szegényebbeket kedvezőtlenebbül érinti, mint a tehetősebbeket. A napi 1,25 dollárnál kevesebből élő foglalkoztatottak aránya 2008 és 2009 között Szubszaharai Afrikában és Dél-Ázsiában 6, Délkelet-Ázsiában 5, Óceániában és Nyugat-Ázsiában 4, Kelet-Ázsiában 2, Latin-Amerikában és Észak-Afrikában 1 százalékponttal nőtt.

Mit jelent tulajdonképpen a munka világában ez a két minőséginek tekinthető indikátor, amelyet a „sebezhető foglalkozások” mértékének is szoktak tekinteni? A napi 1,25 dollár alatt élő foglalkoztatottak többnyire alkalmazottak, akik az egyetlen keresők a családban; legtöbbször olyan foglalkozást kénytelen vállalni, amelynek jövedelméből nem lehet félretenni és amellyel nem jár együtt szociális védőháló. E foglalkozások gyakran járnak együtt alacsony termelékenységgel. A segítő családtagok ezeknek az országoknak többségében nem részesülnek a fizetett munkavállalás kedvezményeiben, például társadalombiztosításban. Ez az állapot alacsony termelékenységgel, alacsony jövedelemmel és rossz munkakörülményekkel jár. A szegény országokban már a válság előtt is magas volt ennek a társadalmi rétegnek az aránya.

A harmadik feladat a szegénység egyik legsúlyosabb következményét, az éhezést veszi célba.

6. táblázat

Az éhezők arányának felére csökkentése 1990 és 2015 között

Régiók	Alultáplált személyek száma a népesség százalékában		Súlyhiányos gyermekek száma az öt év alattiak százalékában	
	2006–2007	Változás 1990–1992 óta	2008	Változás 1990 óta
Szubszaharai Afrika	26	<i>j</i>	27	<i>J</i>
Dél-Ázsia	21	változatlan	46	<i>j</i>
Délkelet-Ázsia	14	<i>J</i>	25	<i>J</i>
Kelet-Ázsia	10	<i>J</i>	7	<i>J</i>
Nyugat-Ázsia	7	<i>j</i>	14	változatlan
Latin-Amerika és a Karib területek	9	<i>j</i>	6	<i>j</i>
Észak-Afrika	<5	.	7	<i>j</i>
Fejlődő régiók átlaga	13	-4*	26	-5*
Világátlag	5	-3*	.	.

* Százalékpont.

Bármennyire is nehéz a szegénység leküzdendő elemei (alacsony jövedelmek, munkanélküliség, éhezés) között sorrendet felállítani, az éhség tűnik a legsúlyosabbnak. A Millenniumi Célok megvalósítása során az éhség leküzdése kezdettől fogva prioritást kapott, minek következtében az ezredforduló első éve jelentős előrehaladást hoztak. A válság azonban ezen a téren is éreztette hatását. A pénzügyi válság a szegény országok számára pénzügyi és élelmiszer-válságot jelentett. Az éhség és az alultápláltság csökkentésére utaló kedvező változások az időszak elejére jellemzők; az előirányzott „felezés” egyik indikátor esetében sem következett be. Figyelemre méltó, hogy 2008 második felében a nemzetközi élelmiszerárak csökkentek, a belső fogyasztói árak azonban a fejlődő országok többségében növekedtek. Az ENSZ jelentése, amelyben az emberi szenvedés számos tényezője kap megvilágítást, ritkán használ olyan szenvedélyes fogalmazást, mint ezúttal: „...az éhség... a globális élelmiszer- és pénzügyi válság egyik szörnyű következménye...” Az alultáplált (súlyhiányos) gyerekek aránya (Nyugat-Ázsia kivételével) 1990 és 2008 között minden régióban csökkent, köztük Délkelet-Ázsiában és Kelet-Ázsiában jelentősen. A fejlődő régiók összességében azonban a célkitűzés eléréséhez több kell. Egészen szokatlan, hogy a jelentésnek ez a része gyakorlati tanácsokat ad a csecsemők táplálásának egyszerű, olcsó és mégis hatásos módzataira.

3. Mi várható a jövőben?

Miután áttekintettük a feladatokat és ezek megvalósítását leíró indikátorokat, érdemes még egy összefoglaló képet felvázolni, annak bemutatásával, hogy mi várható, milyen esélyei vannak az egyes célok elérésének. Erre azáltal nyílik lehetőség, hogy az ENSZ szakértői az eddigi tendenciák, a jelenlegi állás és a válsághatások mérlegelése alapján évenként előrejelzést adnak a Célok teljesítésének várható mértékéről. Az 7. táblázat bemutatja az eddigiekben tárgyalt célkitűzéshez, „A súlyos szegénység és éhség eltüntetéséhez” tartozó három feladat teljesülésének esélyeit. A táblázatban a következő megállapítás-típusokat találjuk:

- A* – a feladat már teljesült, vagy nagyon közel van a megvalósuláshoz,
- B* – az eddigi fejlődési tendencia elegendő a megvalósuláshoz,
- C* – az eddigi trend nem elég a teljesüléshez,
- D* – az előrehaladás hiánya, vagy visszaesés állapítható meg.

Mielőtt részleteznénk a várakozásokat, érdemes tisztázni ezeknek az értelmezését. A célkitűzések illetve a feladatok általában relatív megfogalmazásban jutnak kifejezésre, más szóval nem állítanak fel egy minden régióra érvényes, elérendő pontot, hanem a kiindulási időhöz (1990-hez) képest elérendő értéket jelölnek meg. Úgy is mondhatnánk, hogy egy-egy régió teljesítményét a régió kiindulási állapotához méri, és az ahhoz képest elérendő célt jelölik meg: például „az éhezők arányának felére csökkentése.” Ez azt jelenti, hogy egy nagyon szegény régió a felezés teljesítése esetén is nagyon szegény marad, továbbra is sokan éheznek. Más oldalról megvilágítva, ha ez a régió nem képes a felezésre, de jóval több embert ment meg az éhezéstől, mint egy kedvező helyzetben levő, az előrejelzés akkor is *C-/D*-minősítést állapít meg.

A 7. táblázatban a *C*-minősítés magas arányát úgy is értelmezhetjük, hogy e változók tekintetében „még semmi sem dőlt el”; a körülmények javulása esetén a Millenniumi Célok számos eleme még teljesíthető a 2015-ig hátralevő időben. A három feladat közül a foglalkoztatásra vonatkozó látszik a legnehezebbnek, bizonyára azért, mert a válság erre az összetevőre hat a legközvetlenebb módon; a szegénység más elemei nagyrészt a munkahely elvesztése után, főként annak következtében jutnak érvényre. Látható továbbá, hogy a két megközelítés, – az állapot (lásd a 4., az 5. és a 6. táblázatokat) és a várható teljesítés (lásd a 7. táblázatot) – különböző módon értelmezendő; alig van közöttük kapcsolat. A nagy szegénységben élők szegénységi arányának közel felére csökkenése nyomán a szegénység mérséklődik ugyan, de még mindig nagy marad. Másrészt viszont Nyugat-Ázsia „három *D*-je” sajátos helyzetet tükröz, hiszen nem egy indikátor esetében kedvező helyzetből távolodott el a célér-

téktől, és bár más régiókhoz képest így is kedvező a pozíciója, az előrejelzés „mechanizmusa” a még oly kis visszaesést is *D*-re minősíti.

7. táblázat

A „Súlyos szegénység és éhség” célkitűzéshez tartozó feladatok teljesítésének előrejelzése

Régiók	A napi 1,25 dollár alatt élők arányának a felére csökkentése	Produktív és tisztességes foglalkoztatás	Az éhezők arányának felére csökkentése
Szubszaharai Afrika	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>C</i>
Óceánia	.	<i>D</i>	.
Dél-Ázsia	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>D</i>
Délkelet-Ázsia	<i>A</i>	<i>C</i>	<i>B</i>
Kelet-Ázsia	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
Nyugat-Ázsia	<i>D</i>	<i>D</i>	<i>D</i>
Latin-Amerika és a Karib területek	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>
Észak-Afrika	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>A</i>

Idézek néhány megállapítást *Ban Ki-moon* ENSZ főtitkárnak a 2009. évi jelentéshez írott szavaiból: „Ez a jelentés azt mutatja, hogy megfelelő anyagi alapokkal és erős politikai elkötelezettséggel támogatott akciók eredményre vezetnek... A jelentés azonban azt is látni engedi, hogy sok kihívásnak továbbra is nehéz, sőt a jelenlegi gazdasági légkörben még nehezebb, eleget tenni. Nem meglepő, hogy főleg a szegények szenvednek meg az utóbbi évek megrázkódásait. Az éhezők és nagy szegénységben élő emberek száma sokkal magasabb, mint lett volna a kezdeti haladás megszakítás nélküli folytatása mellett. A gazdasági nehézségek tízmilliókat löktek foglalkoztatási bizonytalanságba és növelték azok számát, akik, ha dolgoznak is, nem keresnek eleget, hogy magukat és családtagjaikat a napi 1,25 dollár szegénységi küszöb felett tartsák.

Nem a visszavonulásnak, hanem a célok elérésére irányuló folyamat felgyorsításának és a fejlődést szolgáló globális partneri viszonyok erősítésének van itt az ideje. Ha a világ közössége konstruktívan reagál a válságra, akkor még elérhetők a célok. Fontos, hogy a kereskedelmi tárgyalások során a fejlődő országok, különösen a legszegényebbek, érdekei központi helyet foglaljanak el... A világgözösség nem fordíthat háttal a szegényeknek és a sebezhetőeknek. Erősítenünk kell a globális együttműködést és szolidaritást, megkettőzve a Millenniumi Célok teljesítésére irányuló erőfeszítéseinket.” (*UN* [2009a]).

*

Az idézetek jól érzékeltetik, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára mennyire szívén viseli a Millenniumi Célok megvalósulását. Erőfeszítéseinek egyik megnyilvánulása a világszervezet 2010. őszi ülészakához (2010. szeptember 20–22.) kapcsolódó csúcskonferencia összehívása a Célok helyzetének értékelésére és a teljesítés érdekében teendő intézkedések megvitatására, különös tekintettel a kormányok felajánlásaira.

Az ülészakon Magyarországot a köztársasági elnök, *Schmitt Pál* képviselte, aki – amint erről a média naprakészen beszámolt – élénk érdeklődéssel fogadott javaslatokkal járult hozzá a konferencia eredményességéhez. A csúcskonferencia záró dokumentuma „Az ígéret megtartása – egyesülve a Millennium Célok teljesítéséért” címen megerősíti a világ vezetőinek elkötelezettségét a Célok 2015-ig történő megvalósítására (UN [2010c]).

Ami közelebbi témánkat, a súlyos szegénység és éhség eltüntetését illeti, a dokumentum 23 pontban sorolja fel a teendőket. Idézek néhány példát.

- A súlyos szegénység és éhség gyökeréig kell eljutni, mivel ennek közvetlen hatása van a többi Célkitűzés teljesítésére.
- Olyan, előrettekintő gazdaságpolitikára van szükség, amely fenntartható és igazságos gazdasági növekedést eredményez, javítja a foglalkoztatási lehetőségeket, elősegíti a mezőgazdaság fejlődését és mérsékli a szegénységet.
- Egymás segítése a gyermekmunka legrosszabb formáinak megszüntetésében, a gyermekvédelem elősegítésében és a gyermekkereskedelem elleni küzdelemben.
- Az éhség felszámolására vállalt nemzetközi köteleességek megerősítése, valamint az ebben tevékenykedő nemzetközi szervezetek, különösen az ENSZ szerepének megújítása.
- A fenntartható halászat előmozdítása kapacitásbővítéssel, különösen azokban a fejlődő országokban, ahol a hal emberek milliói számára fontos forrása a protein-felvételnek és lényeges eleme az alultápláltság elleni küzdelemnek.
- Célratoró és hatékony programok a nők, a gyermekek, az idősek, és a mozgásképtelen emberek táplálkozási szükségleteinek kielégítésére.

Érdeemes néhány figyelemreméltó vállalat megemlíteni. Például a Világbank a következő három évben, az ún. „Agriculture Action Plan” keretében eddig folyósított évi 4,1 milliárdról 6-8 milliárd dollárra növeli az alacsony jövedelmű országoknak nyújtott juttatását. A Koreai Köztársaság százmillió dolláros segítséget nyújt a biztonságos élelmiszer-ellátás és a mezőgazdaság támogatására.

Van tehát készítés és van vállalkozás a szegénység enyhítésére. Öt éve van a fejlett világnak arra, hogy valóra váltsa történelmi jelentőségű ígéreteit.

Irodalom

- GÖMBÖS E. (szerk.) [2008]: *Globális kihívások, Millenniumi Fejlesztési Célok és Magyarország*. Magyar ENSZ Társaság. Budapest.
- GYÓRFFY B. [2009]: Világméretű vásárlóerőparitás-számítás. *Statisztikai Szemle*. 87. évf. 1. sz. 83–94. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_01/2009_01_083.pdf
- OECD (ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT) [2007]: *Istanbul Declaration*. www.oecd.org/dataoecd/14/46/38883774.pdf
- SZILÁGYI GY. [2007]: Az ENSZ millenniumi célkitűzései és a statisztika. *Statisztikai Szemle*. 85. évf. 5. sz. 389–405. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2007/2007_05/2007_05_389.pdf
- SZILÁGYI GY. [2009]: Reflexiók egy nemzetközi összehasonlításhoz. *Statisztikai Szemle*. 87. évf. 1. sz. 95–100. old. http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2009/2009_01/2009_01_095.pdf
- UN (UNITED NATIONS) [2009a]: *The Millennium Development Goals Report 2009*. New York.
- UN (UNITED NATIONS) [2009b]: *Report of the Secretary General on the Indicators for Monitoring the Millennium Development Goals*. E/CN.3/2010/15. New York.
- UN (UNITED NATIONS) [2010a]: *The Millennium Development Goals Report 2010*. New York. <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Data/2010%20Stat%20Annex.pdf>
- UN (UNITED NATIONS) [2010b]: *Millennium Development Goals Indicators*. <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/>
- UN (UNITED NATIONS) [2010c]: *Follow up to the Outcome of the Millennium Summit*. A/65/L.1 New York.
- WORLD BANK [2008]: *Global Purchasing Power Parities and Real Expenditures*. Washington, D.C.

Summary

The article is a follow up of a study published in 2007 on the United Nations Development Goals program. Contrary to its predecessor that put forward all goals in terms of one indicator, the present overview focuses on a single goal, the first one, “Eradicate extreme poverty and hunger”. This item can be considered as the flagship of the enormous program. The first part of the article considers the particularities of the methodology, and identifies some special solutions, necessary for the accuracy. The second part is devoted to numerical analysis, based on the data of eight developing regions, three targets and nine indicators. The discussion concludes with the actions suggested by the 2010 UN Summit (“Keeping the promises”) on the present stage, and expectations regarding the achievement of the development goals.